

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2022.28.01>

УДК: 378.016:78

Падалка Г. М.

Трансфесійна підготовка фахівців у системі вищої мистецької освіти

Важливим напрямом модернізації мистецької освіти виступає дослідження проблеми трансфесійної підготовки фахівців. Її структурна модель включає напрями можливого розгалуження мистецької педагогічної освіти на виконавський, педагогічний, просвітницький аспекти, висвітлює принципові засади і технологічне забезпечення трансфесіоналізації мистецької підготовки студентів, критерії та показники ефективності трансфесійної підготовки. Увага привертається до практичного спрямування освіти на основі паралельного впровадження інформативних і проблемно-пошукових методів навчання; до застосування безпосередніх міжособистісних та електронних дистанційних способів спілкування викладача зі студентами; до використання прийомів самозаглиблення і водночас досягнення комунікативної відкритості майбутніх фахівців. Трансфесійна підготовка може досягти ефективності в умовах забезпечення свободи вибору і водночас залучення студентів до виконання уніфікованих навчальних завдань. Перспективними напрямами розвитку і оновлення педагогіки мистецтва називаються такі, як дослідження методологічних детермінант мистецької освіти, проблеми універсалізації навчальних дій студентів в галузі мистецтва, можливості і перспективи застосування дистанційних освітніх технологій у викладанні мистецьких дисциплін, полікультурні орієнтири розвитку мистецької освіти, педагогічні засоби активізації впливу мистецтва на становлення особистості в сучасних умовах.

Ключові слова: Педагогіка мистецтва, Трансфесійна підготовка, Факультет мистецтв, Теоретичні підходи, Практична технологія.

Постановка проблеми. Перспективний розвиток мистецької освіти має враховувати реалії соціальних перетворень у сучасному суспільстві. Підготовка майбутніх фахівців не може не орієнтуватись на потреби розширення функціональних вимірів майбутньої діяльності студентів, здатних мобільно пристосовуватись до запитів сьогодення, виконувати завдання в умовах недостатньої визначеності, комплексно підходити до отримання результатів професійної діяльності. Так в контекст педагогіки мистецтва входить поняття «трансфесія», під яким ми розуміємо трудову активність, що виступає наслідком поєднання компетенцій, сформованих у різних спеціалізованих сферах художньої і педагогічної діяльності, здатність фахівця до виконання широкого спектру мистецьких дій.

Аналіз досліджень. Проблеми трансфесіоналізму останнім часом знайшли певне відображення у педагогічних дослідженнях. Науковці підкреслюють багатовимірність структури трансфесій (Зеер, 2017; Ткаченко, 2016), розглядають можливості трансфесійної підготовки у формуванні лідерських якостей особистості (Кабрин, 2019). Суттєва увага приділяється індивідуалізації процесу трансфесійної підготовки студентів (Зеер, 2017; Roco, & Vainbridge, 2003). Особливо важливого значення надається проблемам співвіднесення трансфесійних і творчих орієнтирів розвитку системи вищої освіти (Виноградова, 2016; Дикова, 2019). У дослідженнях піднімається проблема цифрового контексту навчання, що на думку авторів суттєво розширює можливості трансфесійної освіти (Зеер, 2019; Sleurs, 2008).

Дослідницький пошук в галузі мистецької освіти містить суттєві надбання у вивченні проблем індивідуалізації освітніх процесів (Падалка, 2008), активізації

творчих засад навчання (Отич, 2010), акмеологічного спрямування процесу навчання мистецтва (Козир, 2008) та ін. При цьому питання трансфесіоналізму в педагогіці мистецтва, на жаль, не знайшли на сьогодні наукового розгляду.

Мета статті – висвітлити трансфесійні орієнтири підготовки майбутніх фахівців в системі вищої мистецької освіти як одного з важливих чинників її фундаменталізації і подальшого розвитку. Мета конкретизується у таких завданнях, як виявлення проєктивних підходів до фахової спеціалізації підготовки майбутніх фахівців в системі вищої музично-педагогічної освіти; визначення змісту і структури трансфесійної підготовки студентів; висвітленні принципів позицій формування нових стратегій і методів в системі трансфесійної підготовки студентів.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано аналіз літератури, зіставлення результатів аналізу та їх узагальнення; проєктування та теоретичне обґрунтування педагогічної стратегії трансфесійної підготовки студентів; проведення педагогічного експерименту (діагностичного та формувального), узагальнення висновків.

Новизна роботи полягає в інтерпретації трансфесіоналізму як необхідного напрямку модернізації мистецької освіти, у визначенні принципів засад та особливостей застосування практичних технологій трансфесійної підготовки студентів мистецьких факультетів у вищих закладах освіти.

Виклад матеріалу. Зміст мистецької освіти передбачає різні напрями художнього розвитку учнівської молоді та студентства - музичного, хореографічного, театрального, образотворчого тощо. Характерне для мистецької освіти широке охоплення різних галузей мистецтва створює сприятливі обставини, уможливує впровадження трансфесійних підходів, які передбачають багатовимірність, міждисциплінарність, готовність майбутніх фахівців до засвоєння і виконання в майбутньому широкого спектру різновидів діяльності, синтез знань з різних наукових галузей.

Трансфесійне оновлення системи підготовки студентів може стати продуктивним, насамперед, на основі виокремлення спеціалізованих напрямів фахового навчання. Виходячи зі специфіки музично-педагогічної освіти, до них відносимо такі, як: музичне виконавство, педагогічна освіта, мистецьке просвітництво.

Трансфесійні орієнтири в галузі художнього виконавства передбачають можливість виконавського розвитку майбутніх фахівців на достатньо високому рівні, такому, щоб випускник зміг зреалізувати себе в майбутній трудовій діяльності як виконавець – член або соліст хорового, танцювального колективу, чи ансамблю, або як концертмейстер тощо.

Педагогічне спрямування в системі мистецької освіти спрямовує трансфесійні орієнтири підготовки на здобуття студентами педагогічних знань, розвиток готовності до кваліфікованого здійснення функцій вчителя мистецтва, керівника дитячого мистецького колективу, організатора виховного процесу у позашкільних закладах мистецького навчання.

Просвітницький напрям трансфесійної підготовки має на меті підготовку студентів до впровадження духовних цінностей мистецтва в широкі маси, розвиток здатності випускників до розповсюдження кращих здобутків художньої культури серед різних верств населення, зокрема, учнівської молоді.

Принциповими засадами трансфесійної модернізації вищої освіти в галузі мистецтва визначаємо такі, як забезпечення функціональної компетентності

випускників; посилення аксіологічної спрямованості навчання; орієнтація студентів на саморозвиток, на самореалізацію, на досягнення самоефективності. Розглянемо їх послідовно.

Забезпечення функціональної компетентності означає розвиток у студентів здатності до досягнення соціального призначення обраної професії, формування усвідомленого ставлення до особистих потреб і можливостей у майбутній діяльності. Особливого значення набуває вироблення у процесі навчання інтересу до вирішення нагальних проблем майбутньої практичної діяльності, до знаходження оптимальних способів їх розв'язання.

Посилення аксіологічної спрямованості навчання передбачає розвиток у студентів здатності до оцінювання життєвих колізій і фахових проблем у різних сферах професійної діяльності. Суттєвого значення набуває спонукання студентів до вибору продуктивних способів міжособистісного спілкування і оволодінні ними. Заслуговує на серйозну увагу також формування у студентів умінь варіантного вирішення питань, що можуть виникнути у процесі майбутньої діяльності.

Орієнтація на творчий саморозвиток, самовиявлення, на досягнення самоефективності передбачає активізацію у студентів толерантного ставлення до можливих ускладнень професійної діяльності, до ситуацій, що характеризуються певною невизначеністю, до співвіднесення особистісних і соціально-професійних цінностей у фаховому становленні.

Практична реалізація означених принципових засад передбачає широке впровадження інтегративних технологій, заснованих на поєднанні, взаємодії стабільних і змінних умов навчальної діяльності. Ефективним в сучасних умовах навчання стає паралельне застосування безпосередніх, міжособистісних та електронних, дистанційних способів спілкування викладача зі студентами. Оптимізації трансфесійної підготовки студентів сприяє забезпечення взаємодії інформативних і проблемно-пошукових методів навчання. Досягненню професійної мобільності і адаптивності майбутніх трансфесіоналів активно слугують прийоми спонукання студентів до самозаглиблення і водночас до досягнення комунікативної відкритості. Трансфесійна підготовка може досягти також ефективності в умовах забезпечення свободи вибору і водночас залучення студентів до виконання уніфікованих навчальних завдань.

Вірогідність діагностики трансфесійної готовності студентів до майбутньої діяльності забезпечують розроблені нами в процесі дослідження мотиваційний, діяльнісний та рефлексивний критерії. Мотиваційний критерій має свідчити про рівень сформованості усвідомленого ставлення студентів до реальних, практичних потреб майбутньої професійної діяльності, конкретними показниками при цьому виступають вияв стабільного інтересу до розширення професійних умінь в галузі виконавської, педагогічної, просвітницької діяльності, а також вияв прагнення до деталізованого пізнання їх специфіки. Діяльнісний критерій зорієнтовано на виявлення у студентів міри оволодіння практичними діями в галузі художньо-виконавської, художньо-педагогічної та просвітницької роботи. Показниками означеного критерію виступають вияв здатності до адекватного оцінювання творів мистецтва, до встановлення художнього контакту зі школярами в процесі педагогічної практики, до творчої самореалізації у процесі виконання. Рефлексивний критерій застосовується з метою виявлення міри здатності студентів до аргументованої самооцінки результатів виконавської, педагогічної, просвітницької діяльності. Показниками в даному випадку виступають вмотивованість звертання до

самооцінки та відповідність її реальному стану готовності студента до різновидів професійної діяльності.

На основі визначених критеріїв було проведено діагностику рівнів трансфесійної готовності випускників факультетів мистецтв педагогічних університетів до і після впровадження вище запропонованих педагогічних підходів. В експериментальному дослідженні взяли участь загалом 60 студентів випускного курсу. В результаті статистичної обробки матеріалів експериментального обстеження з'ясувалось, що 12 осіб з експериментальної групи виявили високий рівень трансфесійної підготовленості, середній рівень – 14, низький – 4 особи, між тим як учасники експерименту з контрольної групи виявили значно нижчі результати, а саме: високий рівень продемонстрували – 6 студентів, середній – 13, низький – 11 осіб. Отримані результати підтвердили ефективність запропонованих теоретичних засад і практичних методів підготовки студентів до трансфесійної діяльності.

Висновки. Одним із напрямів подальшого розвитку і модернізації вищої мистецької освіти виступає дослідження шляхів забезпечення трансфесійності підготовки студентів. Представлені у статті провідні підходи до забезпечення трансфесійності підготовки фахівців слід вважати важливим напрямом оновлення мистецької освіти. Результативних наслідків у підготовці майбутніх фахівців виконавського, педагогічного, просвітницького профілю можливо досягти на основі забезпечення взаємодії функціонально-мотиваційних, аксіологічних, творчих та рефлексивних чинників навчання. Цілісність запропонованої структурної моделі трансфесійної підготовки зумовлено взаємоузгодженим застосуванням стабільних і змінних умов навчання.

Подальший розвиток мистецької освіти передбачає визначення методологічних детермінант її трансфесіоналізації, дослідження проблем універсалізації навчальних дій студентів в галузі мистецтва, вивчення можливостей і перспектив застосування дистанційних освітніх технологій у викладанні мистецьких дисциплін, а також обґрунтування полікультурних орієнтирів розвитку мистецької освіти.

Література:

- [1] Виноградова, Е. (2016). *Транспрофесионалы – люди будущего?* Uralstudent. <http://www.uralstudent.ru/articles/career/2237349>
- [2] Дикова, В. В. (2019). Ориентация на развитие как предиктор прогнозирования транспрофессионализма будущих педагогов. Материалы Всероссийской научно-практической конференции. С. 158-162. https://elar.rsvpu.ru/bitstream/123456789/28545/1/978-5-8295-0621-6_2019_045.pdf
- [3] Зеер, Э. Ф. (2017). Психолого-педагогическая платформа транспрофессионализма педагога профессионального образования. *Профессиональное образование. Столица*, 6, 5-10.
- [4] Кабрин, В. И. (2019). Становление потенциала креативного лидерства трансфесіоналов в образовательных пространствах магистратуры. *Педагогика и просвещение*, 4, 86-97. https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=30766
- [5] Козир, А. В. (2008). *Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти*. НПУ імені М. П. Драгоманова.
- [6] Отич, О. (2010). Культурологічна педагогічна парадигма як методологічна основа сучасної освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, 5, 232-242.
- [7] Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*. Освіта України.
- [8] Ткаченко, Н. А. (2016). Трансфесіоналізм и профессиональный потенциал молодежи. *Успехи современной науки и образования*, 9, 185-186.
- [9] Зеер, Э. Ф., Заводчиков, Д. П., Зиннатова, М. В., Буковей, Т. Д., & В. С. Третьякова. (2019). *Транспрофесіоналізм суб'єктів соціально-професіональної діяльності*. Рос. гос. проф.-пед. ун-та. <http://elar.rsvpu.ru/978-5-8050-0668-6>

[10] Sleurs, W. (Ed.). (2008). Competencies for ESD (Education for Sustainable Development) teachers : a framework to integrate ESD in the curriculum of teacher training institutes. <https://unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/inf.meeting.docs/SC/SC-3/CSCTHandbookCompetencesESD.pdf>

[11] Roco, M., & Bainbridge, W. (2003). *Converging Technologies for Improving Human Performance: Nanotechnology, Biotechnology, Information Technology and Cognitive Science*. Kluwer Academic Publishers.

Про автора:

Падалка Галина Микитівна, доктор педагогічних наук, професор. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова ; кафедра педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства. <https://orcid.org/0000-0002-3696-2901>

Padalka G. M. Transfession training in higher arts education

Important direction in the modernization of art pedagogy is the solution of the problem of transferable training of specialists in higher education institutions. Structural model presented in the article reveals possible directions of branching of art pedagogical education into performing, pedagogical, educational and sound directing aspects, highlights the basic principles and technological support of transfessionalization of art training of students, criteria and indicators of efficiency of transfusion training. Fundamental importance of functional-motivational, axiological, creative and reflexive factors of learning optimization emphasized. Particular attention paid to the practical direction of education on the basis of parallel implementation of informative and problem-solving teaching methods; to the use of direct interpersonal and electronic remote methods of communication between teachers and students; to the use of self-immersion techniques and at the same time to achieve communicative openness of future specialists. Emphasized that transferable training can be effective in terms of ensuring freedom of choice and at the same time involving students in the implementation of unified educational tasks.

Promising directions of development and renewal of art pedagogy are such as research of methodological determinants of art education, problems of universalization of students' educational actions in the field of art, possibilities and prospects of application of distance educational technologies in teaching art disciplines, multicultural landmarks of art education development formation of personality in modern conditions.

Keywords: Art pedagogy, Transferable training, Faculty of arts, Theoretical approaches, Practical technology.